

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MEHNAT TA‘LIMIDAN AMALIY MASHG‘ULOTLAR

Baylepesova Gulmira

Qoraqalpog‘iston Respublikasi Nukus shahri
42-sonli maktab texnologiya fani o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Boshlang‘ich sinflarda mehnat ta‘limi darslarini olib borish jarayoni, mashg‘ulotlarni tashkillashtirish va amaliy darslarni yuritish haqida.

Kalit so‘zlar: mehnat ta‘limi, qo‘l mehnati, texnologiya.

Ta‘lim muassasalarida tashkil etiladigan ijtimoiy-foydali mehnatning turlari xilma-xildir. O‘quvchilarning ijtimoiy foydali ishlari asosan sinfdan va maktabdan tashqari sharoitlarda tashkil etiladi. O‘quvchilarning ta‘lim muassasalaridagi ijtimoiy foydali mehnatlari ta‘lim muassasasi binosi va hovlisini ozoda saqlash, ta‘lim muassasasi o‘quv anjomlarini ta‘mirlash, ko‘kalamzorlashtirish va obodonlashtirish ishlarini, jonli tabiat burchaklarini tashkil etishdan boshlanadi. O‘quvchilar boshlang‘ich sinflardan oq ijtimoiy foydali mehnatga jalb etiladilar. Biroq, bu vaqtlarda ular asosan o‘z-o‘ziga xizmat ko‘rsatadilar. Shunga qaramay, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ham o‘zlarining mehnatlari umum foydasiga qaratilganligini, ijtimoiy ahamiyat kasb etishini anglay boshlaydilar.

Mazkur faoliyatga o‘quvchilarni jalb etishda ularning qiziqishlari, imkoniyatlari, yosh xususiyatlari hamda jismoniy quvvati hisobga olinadi. Ijtimoiy foydali mehnat yosh avlodni jamiyat hayotini tashkil etish jarayonida faol ishtirok etishga tayyorlaydi.

Boshlang‘ich sinflarda mehnat ta‘limiga tayyorlash dasturi bolalarni har tomonlama kamol toptirishga, aqliy va jismoniy, axloqiy va estetik, iqtisodiy va ekologik bilimlarini shakllantirishga va tarbiyalashga qaratilgan bo‘lib, o‘z oldiga

quyidagi maqsadlarni qo‘yadi: a) o‘quvchilarning mehnat ko‘nikmasi va malakalarini oshirish, ularda kishilarning ishlab chiqarish faoliyati to‘g‘risidagi bilimlarni kengaytirish, mehnatsevarlik, mehnatga va mehnat kishilariga mansublik ruhida tarbiyalash; b) mehnat malakasi, mehnat madaniyati asoslarini, o‘z ishi va o‘rtoqlari ishini rejalashtirish va tashkil qilish malakalarini rivojlantirish vazifalarini qo‘yadi; (II. 33-34 b)

Boshlang‘ich sinflarda o‘quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklari va imkoniyatlariga asoslangan qo‘l mehnati hisoblanadi. SHu munosabat bilan Mehnat tahlimi jarayoni o‘quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, ahloqiy,estetik, iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq, mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashning keyingi sinflarda davom ettirilishi uchun zarur aloqadorlik hosil qilinadi. Qo‘l mehnati jarayonida bolalar asosan ishlab chiqarish texnologiya chiqindilari (qog‘oz, karton, yumshoq sim, yog‘och, gazmol va boshqalar) bilan; tabiiy va sung‘iy xomashyolar (maxsus loy, yog‘och va plastmassalar, plastelin, yelim vaboshqalar) bilan, keng istehmol mollari va xalq hunarmandchiligi mahsulotlari, tayyorlash uchun mahalliy xom-ashyolar bilan elektr, radiotexnika to‘plamlari va hakazolar bilan ishlashga o‘rganadilar. Bularning hammasi o‘quvchilarga qo‘l asboblari bilan ishlash, har xil xom ashyolardan foydalanishning mahlum tajribasini tuplashga imkon beradi, bu esa mehnatning qadrini va mahnosini tushunishga, mehnat kishilariga hurmatda bo‘lishga, mehnatning va kasbning u yoki bu turiga qiziqishlarini shakllantirishga yordam beradi. tahlil qilar ekanmiz, barcha sinflardagi ish turdaridan biri “Qog‘oz va karton bilan ishlash” ekanligini ko‘ramiz. Birinchi sinfda o‘quvchilar eng avvalo faqat mehnat darsi mashg‘ulotlaridagina emas, balki boshqa darslarda ham to‘qnash keladigan materiallar bilan tanishadilar. Bu barcha o‘quv anjomlari dafgarlar, kitoblar, o‘quv qo‘llanmalari, bosiladigai qog‘oz turlari: yoziladigan, muqova qilinadigan, bosma, rasm solinadigan, kitob va oynoma qog‘ozlaridir. Talim jarayonida o‘quvchilar turli qog‘ozlarning asosiy jismoniy xususiyatlari;

rangi, qalinligi, zichligi siyohni shimish xususiyati, sathining xarakteri – siliq g‘adir-budirligi bilan tanishadilar. O‘quvchilar mashg‘ulotlarda qog‘oz varaqlarini buklaydilar va to‘g‘rilaydilar, ularni qismlarga bo‘lib yirtadilar va qirqadilar, bo‘yaydilar. SHu bilan birga qog‘ozni buklash yo‘li bilan turli xil narsalarning shaklini yasaydilar.

Applikatsiya - badiiy asarlar yaratishning eng sodda va oson usulidir. Bu applikatsiyadan faqat bezash maqsadlaridagina ko‘rgazmali qog‘ozlar turli o‘yinlar uchun qo‘llanmalar, uyinchoqlar, bayroqchalar, suverinlar, devoriy ro‘znomalar, stendlar, ko‘rgazmalar va kostyumlarni tayyorlashdagina emas, balki kartina, pano naqshlarni va shu kabilarni yaratishda ham keng qo‘llash imkonini beradi. Applikatsiya tasvirlash texnikasining turli formalarini qirqish va ularni fon tarzida qabul qilingan materiallar hisobiga mustahkamlashga asoslanuvchi turidir. Applikatsiya 2500 yil muqaddam ko‘chmanchi xalqlarda paydo bo‘lgan. Applikatsiya bilan kiyim-bosh, turar joylar bezatilgan. Applikatsiya ishida asosiy material qog‘ozdir, dazmollangan va kraxmallangan gazlama bulakchalaridan ham foydalanish mumkin. Bu materiallar bilan bir qatorda samon qo‘ritilgan o‘simliklar urug‘i -danak, barglar shu kabilardan ham foydalanadilar. Qog‘ozning yaltiraydigan marmar, bosma gul tushurilgan- barxat, kumush va bronza, rasm solish va chizmachilik qog‘ozi navlari applikatsiya uchun yaroqlidir. Applikatsiya ishlari doimo xotirada saqlanishi haqida majburiy qoida sifatida bajarilishi lozim bo‘lgan izchillikda ado etiladi. Eng oddiy applikatsiyalar bu goemetrik figuralardan qilingan applikatsiyalardir. Applikatsiyada avval eskizi tuziladi, so‘ngra kerakli detallar o‘lchami va miqdori hisoblanadi. Detailarni tayyorlab mahlum tartibda joylashtiriladi va yopishtirishni qaysi detaldan boshlash kerakligi

aniqlanadi. So‘ngra tayyorlangan materiallar bir-biriga yopishtiriladi. Bajarilish texnikasiga ko‘ra applikatsiyaning eng oddiy turlaridan biri geometrik shaklli applikatsiyalardir. (I. b77-78,87-88)

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Mehnat uni o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma. Prof. Mavlonova R.A.
P.f.n dotsent Sanaqulov.H.R O‘qituvchi Xodiyeva.D.P .Toshkent-2007

2.Sanaqulov X.R, Xodiyeva D.P. Satbayeva “Mehnat va uni o‘qitish metodikasi”.

Darslik. – T.: TDPU.2015-yil

